

הרשת והיא נופלת קצת ומתקצרת (קול הרמ"ז) [או כדי להרחיב (רש"י, כדברי רבא שם)]. ויש שכתבו, שלמסקנת הגמ' (שם) גם מלאכת קושר נלמדת מרשתות צידי החלזונות (תמיחת תוס' רע"א למשניות). ויש שיבאר, שהדבר תלוי במחלוקת [המובאת להלן בסמוך] אם צריך שהקשר יהיה מעשה אומן, שלדעתם המלאכה נלמדת מקשירת הרשתות שהיתה מעשה אומן, או שחייב גם על מעשה הדיוט, שלדעתם המלאכה נלמדת מחוטי היריעות שקשירתם לא היתה מעשה אומן (תפארת ישראל בועז א).

מְשֻׁנָּה. וְאֵלוֹ קְשָׁרִים שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶן קֶשֶׁר הַגְּמָלִין וְקֶשֶׁר הַסְּפָנִין, לפי שהקשר שלהם הוא 'קשר של קיימא' שאינו מתייר לעולם [במשך הזמן הנדרש לקיום הקשר, ראה להלן בסמוך], כמו שהיו הקשרים ביריעות המשכן [וכמבואר בהקדמה לפרק] (רש"י, ואין צריך שיהא הקשר 'מעשה אומן' (רא"ש, וכן מבואר ברש"י להלן קיב, א ד"ה בדרבנן).

אולם יש הסוברים, שכדי להתחייב על הקשירה אין די בכך שיהא 'קשר של קיימא', אלא צריך שיהיה גם 'מעשה אומן' (רבנו חננאל ר"ף להלן קיב, א, רמב"ם שבת י, א), דהיינו קשר שצריך דקדוק ואומנות כדי לעשותו (ספר המאורות להלן שם), וכפי שהיו הקשרים במשכן מעשה אומן (מאירי, לבוש או"ח ש"ז, א, ראה לעיל בהקדמה לפרק), ולכך נקטה המשנה 'קשר הגמלין וקשר הספנין' שהם האומנים בקשירה זו, ולא 'קשר הגמלים וקשר הספינות', כדי להורות שצריך שיהא גם מעשה אומן (ביאר הגר"א שם, ב). ויש שכתב, שגדר 'מעשה אומן' הוא קשר חזק ומהודק (שלטי גבורים אות ג), ויתכן שהכוונה בזה היא שאינו ניתר מעצמו, וכדרך האומן היודע אופן תיקון עשייתו (ביאה"ל שם, א, שאין לפרש שהוא קשר חזק שקשה להתירו, שהרי מבואר להלן שקשר הניתר ביד אחת אף שאינו מהודק, חייב עליו לחכמים). [ההלכה בענין זה תובא להלן (קיב, א)].

והזמן שצריך שיהיה הקשר עומד להתקיים כדי שיחשב 'של קיימא' ויתחייב עליו, יש אומרים, שהוא כשקושרו על דעת שלא להתירו לעולם (רש"י כאן ולהלן קיב, א ד"ה בדאושכפי, וכפי שכתבו בדעתו המהר"ח אור זרוע רטו והר"מ קזיס). ויש אומרים, שכל שעומד להתקיים יותר מחודש נקרא 'של קיימא' וחייב (ב"י או"ח ש"ז, בדעת רש"י להלן שם ד"ה בהומרתא). ויש אומרים, שבעומד להתקיים שמונה ימים נקרא כבר 'של קיימא' (ב"י שם מהר"י אבהו, שהביא כן מהארוחת חיים בשם רבינו פרץ). וכל שהדרך לעשות קשר זה 'של קיימא', אף שדעתו של הקושר להתירו ביומן, בטלה דעתו (בית מאיר או"ח ש"ז, א, ביאה"ל שם, א, ושכן מבואר גם ברש"י להלן קיב, א). ויש הסוברים, שהכל תלוי בדעת הקושר (ב"ח שם, וט"ז שם, א).

וְכֶשֶׁם שְׁהוּא חַיִּיב עַל יִשְׁרוֹן כֶּף הוּא חַיִּיב עַל הַיָּתָר, שגם על התרת הקשר אינו חייב אלא כשמתייר קשר של קיימא. ואף שמלאכת 'מתייר' נלמדת מרשתות צידי החלזונות שלפעמים היו מתיירים את הקשר כדי לקצר או להרחיב את הרשת, מכל מקום על פי רוב לא היו מתיירים את הקשר לעולם ונחשב 'קשר של קיימא' (ר"מ קזיס). והאם 'מתייר' היא מלאכה בפני עצמה או שחייב רק על מנת לקשור, נחלקו בזה הראשונים (בתוס' לעיל עג, א). ■ להלכה, דין התרת הקשר היא כדון קשירתו, כלומר, שאם הוא קשר שחייבים על קשירתו, חייבים על התרתו, וכל קשר שהוא פטור אבל אסור, או מותר לכתחלה, גם בהתרתו דינו כן (רמ"א ש"ז, א ומשנ"ב שם ז). והמתייר חייב אף כשהתיר שלא על מנת לתקן, ובלבד שיש תיקון על ידי התרתו (ביאה"ל שם).

אָסוּר לְהִדְקִיָּה בנקב, משום שהוא סוחט (רש"י; רבנו חננאל). ואיסור סחיטה אינו אב מלאכה, אלא תולדה של אחת מל"ט מלאכות, וישנם שני אופני סחיטה, יש סחיטה כסחיטת זיתים וענבים, שסוחט כדי להשתמש במשקים הנסחטים, וסחיטה זו אסורה משום 'מפרק' שהוא תולדת 'דש'; ויש סחיטה שהמשקים הולכים לאיבוד, והסחיטה אסורה משום 'מלבן', שעניינה ניקוי הבגד, שעל ידי הסחיטה מתנקה הבגד (ראה רמב"ם שבת ט, יא, ואבני נזר או"ח קנט, ט). ובמסוכרייא דנזייתא, יש סוברים שאינו חייב משום מלבן, כי אין מלבן אלא במים ולא ביון, אלא חייב משום 'מפרק' (תוס' כתובות ג, א, רמב"ן, רשב"א ועוד ראשונים, בדעת רש"י), וא"כ צריך לומר שמדובר באופן שהניח כלי תחת הברז כדי לקבל את היין הנסחט, או באופן שהברז בראש החבית, והיין הנסחט נכנסים לחבית, כי באופן שהמשקה הנסחט הולך לאיבוד אין זה מלאכה כלל, שהרי 'מפרק' ו'דש' הוא רק כשנצרך לדבר היוצא (ע"פ תוס' בדעת רש"י, רשב"א וחי' הר"ן).

ויש סוברים, שחיובו משום 'מלבן', וחייב אפילו אם היין הולך לאיבוד, כי הבגד מתנקה מעט (תוס'; פסקי הרי"ד כתובות ג, א). ויש סוברים, שבדעתו להשאיר את הברז בחבית לעולם, ונמצא מתקן כלי וחייב משום 'בונה' (ר"ת בספר הישר והערוך [ערך סבר א], הביאום תוס' הרא"ש והרמב"ם כאן, ותוס' בכתובות ג, א).

מוֹדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפִסְקֵי רִישֵׁיהּ וְלֹא יְמוּת, רק ב'ניחא ליה', אבל ב'לא ניחא ליה', כלומר, שאין לו ניחותא ורצון בזה, מותר (דעת הערוך, המובא ברא"ש ט, ובתוס' לעיל עה, א, וקג, א, וכתובות ג, א). ויש סוברים, שאף ב'לא ניחא ליה' אסור לר"ש מדרבנן (רש"י לעיל עה, א; תוס' וריטב"א לעיל אג, ק). ודוקא לענין שבת, ש'מלאכת מחשבת' אסרה תורה, אבל בשאר איסורים, כגון מסרס לרפואה, חייב תמיד לדעת רבי שמעון, גם אם 'לא ניחא ליה' (רא"ש; רשב"א וריטב"א לעיל ק, ב). ויש סוברים, שהיור זה הוא גם בשאר איסורים (תוס' כתובות ג, א בשם הערוך). ■ להלכה, גם 'פסיק רישיה שלא ניחא ליה', אסור מדרבנן, ומטעם זה אסור להכניס ברז בחור דופן חבית יין, ולהדק את הברז בחתיכת בגד אף אם אין כלי תחת ברז ואינו משתמש ביין הנסחט (ש"ע או"ח שכ, יח, ומשנ"ב שם וביאה"ל ד"ה יש מי. וראה שעה"צ שלו, ב, שבתרי דרבנן סומכים על דעת הערוך להקל), וכל זה לענין שבת, אבל בשאר איסורים 'פסיק רישיה שלא ניחא ליה' איסורו מן התורה (משנ"ב שכ, ג).

וְסָבַר רַב לֹא מְסִי וְהָא מְקַתְּנֵי וְכוּ', שאם תאמר שאינו מרפא, מדוע הוצרך התנא ללמדנו שרשאים לסוכו, פשיטא שסיכה של תענוג שאין בה רפואה מותרת (רש"י). ודוחק לומר שרב חולק הן על תנא קמא והן רבי שמעון, שלדעתם שמן ורד מרפא, ולדעת רב אינו מרפא (שפת אמת).

וּבְאֵתְרָא דְרַב שְׂכִיחַ מְשָׁחָא דְוּוּרְדָא, שתנא קמא מודה שהיכן שהשמן מצוי מותר לטון בו, ובמקומו של רב היה מצוי ולהם הוא התיר (רש"י), ויש כאן חידוש שההיתר והאיסור אינם שוים, אלא דנים כל מקום לפי שכיחות השמן בו, וצ"ע מה נחשב 'שכיח' (אילת השחר).

פרק חמשה עשר - ואלו קשרים

הקדמה: המשנה מתחילה לבאר שתיים מהמלאכות המניויות במשנה לעיל (עג, א), והן 'קושר' ו'מתייר' שהן מל"ט אבות מלאכות שהיו במשכן. שמלאכת קושר היתה ביריעות המשכן, שהיו קושרים את חוטי היריעות שנפסקו (רש"י, כדעת אב"י לעיל עז, ב), ומלאכת מתייר היתה ברשתות צידי החלזונות לתכלת, שהיו מתיירים לפעמים קשרים ברשתות כדי לקצרן [שמתירים את הקשרים שבשפת